

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ประเทศไทยเป็นประเทศกำลังพัฒนาซึ่งมีกรุงเทพฯ เป็นศูนย์กลางของความเจริญในด้านต่าง ๆ เป็นที่ตั้งของรัฐบาลกลาง เป็นศูนย์กลางการศึกษา การติดต่อสื่อสาร การคมนาคม การธุรกิจพาณิชย์ การอุตสาหกรรม มีสถานเริงรมย์พักผ่อนหย่อนใจเพื่อความสนุกสนาน มีการใช้ชีวิตที่ฟุ้งเฟ้อหรูหรา มีเครื่องอำนวยความสะดวกนานาประการ ลักษณะเมืองของกรุงเทพฯ จึงมีลักษณะที่เรียกว่า เอกนคร (Primate city) ซึ่งเป็นลักษณะของเมืองในประเทศกำลังพัฒนาในเอเชีย โดยที่เมืองที่เป็นเอกนครจะมีขนาดใหญ่กว่าเมืองในอันดับรอง ๆ ลงไปมากคือ มีจำนวนประชากรอาศัยอยู่ในเมืองดังกล่าวมากกว่าเมืองในอันดับรองลงไปหลายเท่าตัว จากการศึกษาของ Mehta¹ พบว่าเมืองที่มีระดับความเป็นเอกนครสูงเป็นอันดับหนึ่งของโลกในปี พ.ศ. 2498 คือ กรุงเทพฯ - ธนบุรี โดยที่มีประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองของกรุงเทพฯ - ธนบุรีมีจำนวนมากกว่าประชากรที่อาศัยอยู่ในเขตเมืองเชียงใหม่ อันเป็นเมืองอันดับสองถึงประมาณ 32 เท่าตัว² และอัตราส่วนเพิ่มขึ้นเป็น 47 เท่าตัว

¹ Surinder K. Mehta, "Some Demographic and Economic Correlates of Primate Cities : A Case for Revaluation," Demography. (1964) : 136-147.

² นิพนธ์ เทพวัลย์, "ลักษณะความเป็นเมืองและการขยายขนาดของเมืองนครหลวง กรุงเทพฯ - ธนบุรี," รายงานการสัมมนาเรื่องปัญหา นครหลวง. (นครหลวง: โรงพิมพ์ สมาคมสังคมนักการศึกษาระดับมัธยมศึกษาแห่งประเทศไทย, 2516), หน้า 13.

ปี พ.ศ. 2519¹

ความเป็นเมืองศูนย์กลางของกรุงเทพมหานครเป็นปัจจัยดึงดูด (Pull factor) ที่สำคัญที่ทำให้คนในเขตชนบทย้ายถิ่นเข้ามามาก ในขณะที่เดียวกันในเขตชนบทที่มีปัจจัยผลักดัน (Push factor) ให้คนย้ายถิ่นออกไป ได้แก่ การทำมาหากินฝืดเคือง การว่างงาน การขาดแคลนสถาบันการศึกษา การมีสถาบันการศึกษาที่ไม่สนใจ การสำรวจสำมะโนประชากรครั้งล่าสุด พ.ศ. 2513 พบว่า ในปี พ.ศ. 2508 - 2513 มีผู้ย้ายถิ่นเข้ากรุงเทพฯ และชุกชุมถึง 281,888 คน ในจำนวนนี้เป็นประชากรในกลุ่มอายุ 10 - 29 ปีถึง 195,633 คน² ซึ่งในจำนวนผู้ย้ายถิ่นเหล่านี้ ส่วนหนึ่งอาจจะจะเป็นนักเรียนนักศึกษาที่มุ่งมั่นเข้ามาหาความรู้ประสบการณ์ในเมืองหลวง ซึ่งสถาบันการศึกษาหลายประเภทมีอยู่เป็นจำนวนมาก

วิทยาลัยครูในส่วนกลางหรือในเขตกรุงเทพฯ และนครก็ เป็นสถาบันหนึ่งที่รับนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัด เข้ามาศึกษาอยู่เป็นจำนวนมาก ถึงแม้ว่ารัฐบาลจะได้ปรับปรุงขยายงานเพิ่มการจำแนกวิชาเรียนและจำนวนสถาบันในต่างจังหวัดให้มากขึ้นแล้วก็ตาม แต่ก็ยังไม่สามารถสกัดกั้นนักศึกษาให้หลังไหลเข้ามายังส่วนกลางได้ ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากมีความเชื่อมั่นว่าเป็นสถาบันที่ปลอดภัย มีผู้สอนที่มีความสามารถในการประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ให้แก่ศิษย์ได้มากกว่าหรือมีโอกาสก้าวหน้ากว่าก็เป็นได้ จากการสำรวจความต้องการในการศึกษา

¹อัน นิชายเทมินทร์, "สรุปผลการสัมมนาเราควรย้ายเมืองหลวงหรือไม่," สถาปนิก, 1 (เมษายน, 2519), หน้า 83.

²สำนักงานสถิติแห่งชาติ, สำมะโนประชากรและเคหะ พ.ศ. 2513 (พระนคร: สำนักงานสถิติแห่งชาติ, มปป.) หน้า 24-29.

การเพิ่มขึ้นอย่างมากนี้ส่วนหนึ่ง เป็นผลมาจากประกาศคณะปฏิวัติของจอมพลถนอมกิตติขจร ฉบับที่ 335 ลงวันที่ 13 ธันวาคม 2515 ให้รวมนครหลวงกรุงเทพฯ-ชุกชุมทั้งหมด ทั้ง เขตเทศบาลและเขตสุขาภิบาล จัดเป็นกรุงเทพฯ จึงทำให้จำนวนประชากรเพิ่มมากกว่าเดิมมาก

ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ปีการศึกษา 2510 ในจังหวัดสกลนครของ ระพีพรรณ วงศ์
 กาศสินธุ์¹ พบว่า นักเรียนหญิงร้อยละ 24 เลือกเข้าศึกษาอยู่ในวิทยาลัยครู ในจำนวนนี้มีผู้
 เลือกเรียนในวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานครถึงร้อยละ 71.82 มีผู้เลือกเรียนในวิทยาลัย
 ครูในจังหวัดอื่นร้อยละ 24.72 และมีผู้เลือกเรียนในวิทยาลัยครูสกลนคร ซึ่งเป็นจังหวัดที่ตน
 กำลังศึกษาอยู่เพียงร้อยละ 12.36 เท่านั้น ไม่เพียงแต่นักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ในต่างจังหวัด
 ไกล ๆ เท่านั้นที่ต้องการศึกษาในสถาบันฝึกหัดครูส่วนกลาง แม้แต่นักเรียนที่มีภูมิลำเนาอยู่ใน
 จังหวัดที่ใกล้กับกรุงเทพมหานคร ที่สามารถเดินทางไปได้กลับระหว่างบ้านและสถานศึกษาได้โดย
 สะดวกทุกเช้าเย็น ก็มีแนวโน้มที่จะเลือกศึกษาต่อไปในสถาบันฝึกหัดครูส่วนกลางด้วย จากการ
 ศึกษาของ สมสุข สว่างฟ้า ถึงความต้องการในการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3
 ในจังหวัดสมุทรปราการ ปีการศึกษา 2510² พบว่า นักเรียนร้อยละ 41.95 เลือกเรียนอา
 ชีวศึกษาและครู ในจำนวนนี้เลือกเรียนครูร้อยละ 35.57

จากการที่นักเรียนต่างจังหวัดทั้งไกลและใกล้เขตกรุงเทพมหานครจำนวนไม่น้อยที่
 สนใจเลือกเรียนครูในส่วนกลาง จึงอาจ เป็นผลให้จำนวนนักศึกษาที่เพิ่มขึ้นในสถาบันฝึกหัดครู
 ในกรุงเทพฯ ส่วนหนึ่งเป็นนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาเดิมอยู่ต่างจังหวัด ดังนั้นการศึกษาถึงการย้าย
 ถิ่นเพื่อการศึกษาของนักศึกษาสถาบันฝึกหัดครูในเขตกรุงเทพมหานคร จึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจและ
 ให้ประโยชน์มาก

ศูนย์วิจัยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ระพีพรรณ วงศ์กาศสินธุ์, "การสำรวจความต้องการในการศึกษาต่อของนักเรียน
 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสกลนคร ปีการศึกษา 2510" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุ
 ศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511), หน้า 39 - 42.

²สมสุข สว่างฟ้า, "ความต้องการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัด
 สมุทรปราการ ปีการศึกษา 2510" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหา
 วิทยาลัย, 2511), หน้า 30.

ผลการวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่องการย้ายถิ่นของนักศึกษาสถาบันฝึกหัดครูในส่วนกลางนั้น ยังไม่มีผู้ใดศึกษามาก่อนเลย แต่อย่างไรก็ดีพอจะสรุปปัจจัยอันเป็นสาเหตุผลักดันและดึงดูดใจให้นักเรียนที่เรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ 3 เข้ามาศึกษาต่อในกรุงเทพฯ ได้ดังนี้

ก. ปัจจัยทางค่านิยมคถล

1. ความสนใจของตัวนักเรียนเอง จากการสำรวจความต้องการเกี่ยวกับการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2501 ของ วัฒนา กรกำแหง พบว่า¹ นักเรียนชายหญิงเลือกอาชีพด้วยตนเองมากขึ้น และการศึกษาทำนองเดียวกันในจังหวัดสกลนครของ ระพีพรรณ วงศ์ภาพสินธุ์² ให้ผลสอดคล้องกันว่า² เด็กนักเรียนที่ตัดสินใจในเรื่องการศึกษาต่อด้วยตนเองมากที่สุด และที่บิดามารดาเป็นผู้ตัดสินใจให้มากที่สุดเป็นอันดับรองลงมา นักเรียนชายที่ตัดสินใจตามเพื่อนมีน้อยที่สุด ส่วนนักเรียนหญิงไม่มีที่ตัดสินใจตามเพื่อนเลย นอกจากนี้ วิเชิด ผาสุข ได้ศึกษาถึงปัญหาของนักเรียนจากต่างจังหวัดที่เข้ามาศึกษาต่อในจังหวัดพระนครและธนบุรีในระดับอาชีวศึกษาตอนปลาย ปีการศึกษา 2511 พบว่า³ นักเรียนร้อยละ 48.18 เข้ามาศึกษา

¹ วัฒนา กรกำแหง, "ความต้องการศึกษาต่อของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 ปีการศึกษา 2501" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2501), หน้า 30.

² ระพีพรรณ วงศ์ภาพสินธุ์, "การสำรวจความต้องการในการศึกษาต่อของนักเรียน ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 จังหวัดสกลนคร ปีการศึกษา 2510" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2511) หน้า 54.

³ วิเชิด ผาสุข, "การศึกษานักเรียนต่างจังหวัดที่เข้ามาศึกษาต่อในจังหวัดพระนคร-ธนบุรี ในระดับอาชีวศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญามหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 39.

ในส่วนกลางตามความต้องการของตนเอง ร้อยละ 19.80 เข้ามาศึกษาเนื่องจากความต้องการของบิดามารดา

2. อาชีพของบิดามารดา คนไทยในชนบทส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรม จึงต้องการให้บุตรทำการเกษตรกรรมมากกว่าที่จะให้ไปเรียนต่อในชั้นสูง ๆ¹ และในการศึกษาถึงความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทยเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร โดยจำแนกตามอาชีพของบิดามารดา ของ นาวาอากาศโท นพดล คุ่มประวัติ พบว่า² บิดามารดาที่ประกอบอาชีพรับราชการและค้าขายนั้น มีความมุ่งหวังให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับสูง ตั้งแต่ชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไปร้อยละ 70.8 และ 60.8 ตามลำดับ ส่วนกลุ่มเกษตรกรและกรรมกรนั้น ส่วนใหญ่มีความหวังให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาเท่านั้น คิดเป็นร้อยละ 67.9 และ 45.7 ตามลำดับ นอกจากนี้ วิทยา รัตนวิจิตร ได้ศึกษาถึงสถานภาพทางการศึกษา เศรษฐกิจ และสังคมของนักเรียนต่างจังหวัดที่เรียนอยู่ในจังหวัดพระนครและธนบุรี ในปี พ.ศ. 2513 พบว่า³ นักเรียนที่เข้ามาเรียนในส่วนกลางนั้น บิดามารดามีอาชีพค้าขายมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 52.13 รองลงไปเป็นอาชีพรับราชการร้อยละ 29.13 ส่วนอาชีพอื่นเพียงเล็กน้อย

¹ James V. Shannon, "Factor Related to Achievement Among First Grade Pupils Thailand," The Role of Educational Research in Educational Planning: Edited by Prachoomsuk Achava Amrung and others. (Bangkok: Prachandra Press, 1964), p.171.

² นาวาอากาศโท นพดล คุ่มประวัติ, "ความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทยเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 39.

³ วิทยา รัตนวิจิตร, "สถานะภาพทางการศึกษา เศรษฐกิจ สังคมของนักเรียนต่างจังหวัดที่เรียนอยู่ในจังหวัดพระนคร - ธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), หน้า 67.

3. การศึกษาของบิดามารดา ระดับการศึกษาของบิดามารดามีอิทธิพลและมีความสัมพันธ์ต่อการศึกษาของบุตรมาก บิดามารดาที่ได้รับการศึกษาในระดับสูง บุตรมักจะได้รับการศึกษาต่อในระดับสูงด้วย Krauss ได้วิจัยถึงการศึกษาของเด็กในครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมต่างกัน พบว่า² เด็กในครอบครัวที่บิดามารดาสำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาขึ้นไปมักจะได้รับการศึกษาถึงระดับอุดมศึกษาขึ้นไปเป็นส่วนใหญ่ ส่วนบุตรในครอบครัวที่บิดามารดาสำเร็จการศึกษาต่ำกว่าระดับมัธยมศึกษาส่วนใหญ่จะได้รับการศึกษาไม่ถึงระดับอุดมศึกษาจากการศึกษาในเขตชนบทของไทยก็พบว่ามีความแตกต่างกันระหว่างบิดามารดาที่มีการศึกษาสูงและบิดามารดาที่มีการศึกษาต่ำ บิดามารดาที่มีการศึกษาสูงมุ่งหวังที่จะให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับสูง ส่วนบิดามารดาที่มีระดับการศึกษาต่ำก็มีความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรต่ำไปด้วย³

¹Glen H. Elder Jr., "Family Structure and Educational Attainment A Cross-National Analysis," American Sociological Review, 30 (February, 1965):p.85.

²Irving Krauss, "Sources of Educational Aspiration Among Working-Class Youth," American Sociological Review, 29 (December, 1964): p.869-872.

³นาวาอากาศโท นพดล คุ้มประวัติ, "ความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทย เกี่ยวกับการศึกษาของบุตร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 53.

ข. ปัจจัยทางบ้านเศรษฐกิจสังคม

1. เศรษฐกิจของครอบครัว ค่าใช้จ่ายต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นค่าเช่าบ้าน ค่าเดินทาง และค่าอุปกรณ์การเรียน ย้อนนำมาจากรายได้ของครอบครัว หากครอบครัวมีรายได้อยู่ในระดับต่ำโอกาสที่เด็กจะได้เรียนต่อชั้นสูงขึ้นไปย่อมจะลดลง บางครั้งต้องออกจากการศึกษากลางคัน แม้จะกำลังเรียนอยู่ในระหว่างชั้นการศึกษามากับก็ตาม จากการศึกษาเกี่ยวกับนักเรียนที่ต้อออกจากการศึกษาของโรงเรียน 7 แห่ง ในจังหวัดสมุทรสงคราม ปีการศึกษา 2516 ของกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ พบว่า เด็กนักเรียนที่จำเป็นต้องออกจากโรงเรียนกลางคันมีถึงร้อยละ 36.69¹ เนื่องจากฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวอยู่ในระดับต่ำ² เด็กนักเรียนจึงจำเป็นต้องออกมาช่วยผู้ปกครองประกอบอาชีพหรืออย่างน้อยก็ช่วยทำงานบ้านได้เต็มที่ จากการศึกษาโดยนำเอาเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำไปเปรียบเทียบกับเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวปานกลางปรากฏว่า³ เด็กที่อยู่ในกลุ่มของครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจปานกลางมีแนวโน้มที่จะได้รับการศึกษาต่อในระดับสูงมากกว่าเด็กของกลุ่มที่มีระดับฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวต่ำกว่า

¹ กรมสามัญศึกษา, การศึกษาเฉพาะกรณี : การออกกลางคันของนักเรียนประถมศึกษา (กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา, 2517), หน้า 49.

² เรื่องเดียวกัน, หน้า 67.

³ Irving Krauss, "Sources of Educational Aspiration Among Working-Class Youth, "American Sociological Review 29 (December, 1964) : p.872.

2. ขนาดของครอบครัว บุตรในครอบครัวที่มีขนาดเล็กมักจะมีโอกาสได้ศึกษา
 ต่อมากที่สุด โอกาสดังกล่าวมักจะถูกลดทอนตามจำนวนบุตรที่เพิ่มขึ้น จากการศึกษาของ ชูเพ็ญศรี
 วงศ์พุทธา โดยกำหนดว่าจำนวนบุตรในครอบครัว 1 - 3 คน เป็นครอบครัวขนาดเล็ก บุตร
 4 - 6 คน เป็นครอบครัวขนาดปานกลาง บุตร 7 คนขึ้นไป เป็นครอบครัวขนาดใหญ่ พบว่า
 โอกาสที่จะได้ศึกษาต่อของ เด็กวัยรุ่นไทยจากครอบครัวขนาดเล็กถึงครอบครัวขนาดใหญ่มีร้อยละ
 17.0, 15.6 และ 12.7 ตามลำดับ แต่ตามีจำนวนพี่น้องที่อยู่ในวัยได้เปรียบกำลังศึกษาอยู่
 เด็กนั้นก็จะมีแนวโน้มที่จะได้เรียนต่อไปด้วย Krauss ได้ศึกษากลุ่มเด็กที่มีฐานะทางเศรษฐกิจ
 ทำของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า ความต้องการศึกษาต่อจะสูงตามจำนวนพี่น้องที่เรียน
 หนังสือด้วยกัน สำหรับนักศึกษาวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานครนั้น จากการศึกษาในปีการศึกษา
 2507 นักศึกษามีจำนวนพี่น้องรวมบิดามารดา ประมาณ 5 - 6 คน⁴

3. การย้ายถิ่น จากการศึกษาของ วิศิษฐ์ ประจวบเหมาะ และเพ็ญพร ชีระ
 สวัสดิ์ โดยไขข้อมูลจากโครงการวิจัยต่อเนื่องระยะยาวเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจ

¹ชูเพ็ญศรี วงศ์พุทธา, "ปัจจัยที่ทำให้เด็กวัยรุ่นไทยเลือกทำงานหรือเรียนต่อหลังจาก
 การศึกษาภาคบังคับ" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ-
 มหาวิทยาลัย, 2514), หน้า 44.

²เรื่องเดียวกัน, หน้า 46 .

³Irving Krauss, "Sources of Educational Aspiration Among
 Working Class Youth," American Sociological Review 29 (December,
 1964) : p.872

⁴กรมการฝึกหัดครู, รายงานการวิจัยเรื่องการใช้จ่ายประจำของนักเรียนฝึกหัดครูใน
 สถานศึกษาฝึกหัดครู เฉพาะส่วนกลางสังกัดกรมการฝึกหัดครู ปีการศึกษา 2507. (พระนคร :
 กรมการฝึกหัดครู, 2507), หน้า 4.

สังคมและประชากรของสถาบันประชากรศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย พบว่า สาเหตุสำคัญประการที่สองรองจากสาเหตุทางเศรษฐกิจที่ทำให้คนย้ายถิ่น คือ การศึกษา ผู้ที่มีการศึกษาสูงจะมีการย้ายถิ่นสูงกว่าผู้ที่มีการศึกษาน้อย² ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะผู้ที่ย้ายเพื่อการศึกษาต่อ หรือทำงานในแหล่งที่ตนต้องการ หรือที่ของกรรม สำหรับหัวหน้าครัวเรือนที่มีการย้ายถิ่นตั้งแต่สามครั้งขึ้นไปมีความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรสูง³ ซึ่งอาจจะเป็นเพราะว่าครอบครัวที่มีการย้ายถิ่นบ่อยครั้งนี้ ส่วนใหญ่ประกอบอาชีพรับราชการ เช่น ข้าราชการครู เจ้าพนักงานอำเภอ ซึ่งกลุ่มประชากรนี้ย่อมมีการศึกษาสูงกว่าประชากรทั่ว ๆ ไป จึงมีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาสูงไปด้วย แต่ลักษณะของกรุงเทพฯ นั้น ดูเหมือนจะดึงดูดให้คนย้ายตรงเข้ามาที่เกี่ยวข้องจากชนบท⁴ ถึงแม้จะมีสถาบันการศึกษาระดับต่าง ๆ ในต่างจังหวัดอยู่แล้วก็ตาม ผู้ก-

¹Visid Prachuabmoh and Penporn Tirasawat, Internal Migration in Thailand, (Bangkok : Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1974) : Paper No. 7, p.48.

²เพ็ญพร ชีระสวัสดิ์, "ปัจจัยอันเป็นมูลเหตุของการย้ายถิ่นของประชากรชนบทของประเทศไทย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านสังคม ภาควิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513) หน้า 67.

³นาวาอากาศโท นพพล คุ้มประวัติก, "ความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทยเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านสังคม ภาควิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 35.

⁴Prachubmoh and Tirasawat, Internal Migration in Thailand, p. 35.

ครองก็ยังนิยมส่งบุตรหลานเข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ¹ เพื่อผลสำเร็จทางการศึกษาที่สูงกว่าต่างจังหวัด²

4. ความห่างไกลของครอบครัวกับเขตเมือง ที่อยู่อาศัยอาจมีผลต่อการศึกษาของบุตรข่าย จากการศึกษาครอบครัวในเขตชนบทไทย พบว่า³ ครอบครัวที่ตั้งถิ่นฐานอยู่ใกล้ชุมชน (ตัวอำเภอ) ส่วนใหญ่มีความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาในระดับประถมศึกษาเท่านั้น และความต้องการให้บุตรได้รับการศึกษาชั้นมัธยมศึกษาขึ้นไป จะเพิ่มสูงขึ้นในกลุ่มผู้ปกครองที่อาศัยอยู่ในชุมชนหรือตัวอำเภอ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่อาศัยอยู่ในเขตชนบท แม้มีโอกาสเข้าไปในเขตเมืองบ่อยครั้ง จะมีความมุ่งหวังเกี่ยวกับการศึกษาของบุตรสูงกว่าผู้ที่เข้าไปในเขตเมืองน้อยกว่า หรือผู้ที่ไม่เคยเข้าไปในเขตเมืองเลย ทั้งนี้อาจจะเนื่องจากการที่บุคคลเหล่านี้ได้เข้าไปเห็นความเจริญในต่างต่าง ๆ มีสิ่งแปลก ๆ ใหม่ ๆ มีความสะดวกสบายไม่ต้องทำงานหนัก อย่างไรก็ตามก็มีความที่อยู่ในชนบทก็ตั้งความหวังในเรื่องการศึกษา

¹ International Labour Office, Report to the Government of Thailand on Internal Migration, (Geneva : ILO, 1965), p.99.

² Sidney Goldstein, Visid Prachuabmoh, and Alice Golestein, Urban-Rural Migration Differential in Thailand. (Bangkok : Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1974) ; Research Report No.12, p.19.

³ นาวาอากาศโท นพดล คุ้มประวัติ, "ความมุ่งหวังของบิดามารดาในเขตชนบทไทยเกี่ยวกับการศึกษาของบุตร" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทศึกษาศาสตร์ แผนกวิชาสังคม บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517), หน้า 57.

⁴ เรื่องเดียวกัน, หน้า 59.

ของบุตรต่ำกว่าบิดาที่อยู่ในเขตเมือง¹

5. ความห่างไกลของภูมิลำเนาเดิมกับกรุงเทพมหานคร นักเรียนนักศึกษาบางคน อาจจะมีภูมิลำเนาเดิมไกลเกินกว่าที่จะมาศึกษาต่อในส่วนกลางได้ และถ้าหากบิดามารดาไม่สนับสนุนด้วยแล้ว ย่อมไม่มีโอกาสที่จะเข้ามาศึกษาต่อในส่วนกลางได้เลย จากการศึกษานักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ในส่วนกลาง ซึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ต่างจังหวัดในปีการศึกษา 2513 ของ วิทยา รัตนวิจิตร พบว่า² นักเรียนมีภูมิลำเนาเดิมอยู่ในภาคกลางมากที่สุด คือร้อยละ 34.82 รองลงมาเป็นภาคเหนือ ภาคใต้ ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ คิดเป็นร้อยละ 28.36, 24.38 และ 12.44 ตามลำดับ ในระดับอาชีวศึกษาตอนปลายในกรุงเทพฯ การศึกษานักศึกษาจากต่างจังหวัด ก็ปรากฏผลทำนองเดียวกัน คือ นักศึกษาจำนวนมากมีภูมิลำเนาอยู่ในภาคกลาง รองลงไปเป็นภาคเหนือ ภาคใต้ และภาคตะวันออกเฉียงเหนือตามลำดับ³

¹สถาบันประชากรศาสตร์, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, "ประชากรของประเทศไทย เปรียบเทียบระหว่างชนบทกับเมือง" เอกสารวิจัยหมายเลข 18 แปลและเรียบเรียงจาก Visid Prachuabmoh and others, The Rural and Urban Population of Thailand : Comparative Profile (Bangkok : Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1972): Research Report No.8 p.45.

²วิทยา รัตนวิจิตร "สถานะภาพทางการศึกษาเศรษฐกิจสังคมของนักเรียนต่างจังหวัดที่เรียนอยู่ในจังหวัดพระนครธนบุรี" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2513), หน้า 68.

³วิเชิต ฉาสุข, "การศึกษาปัญหานักเรียนต่างจังหวัดที่เข้ามาศึกษาต่อในจังหวัดพระนคร - ธนบุรี ในระดับอาชีวศึกษาตอนปลาย" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบัณฑิตศึกษาด้านบริหารการศึกษา บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2517) หน้า 31.

แนวความคิดสำคัญของวิทยานิพนธ์

ประชากรทุกคนที่เกิดมาย่อมต้องมีการศึกษาเรียนรู้ อาจจะเป็นการเรียนรู้ด้วยตนเอง เช่น การอ่านหนังสือ การสนทนากับผู้อื่น การใช้ความคิดเพิ่มเติม จึงเป็นการศึกษานอกโรงเรียนประการหนึ่ง อีกประการหนึ่งเป็นการศึกษาในโรงเรียนซึ่งจำเป็นต้องมีครู เป็นผู้สอน แนะนำให้ความรู้แก่ศิษย์ ครูผู้สอนในชั้นประถมศึกษาและมัธยมศึกษาอันเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น ส่วนใหญ่มาจากสถาบันฝึกหัดครูทั้งสิ้น ซึ่งรัฐบาลเล็งเห็นความจำเป็นในการที่จะต้องผลิตครูให้เพียงพอต่อความต้องการ จึงได้มีนโยบายให้ปรับปรุง ขยายงาน และปริมาณการรับนักศึกษาฝึกหัดครูเพิ่มขึ้น โดยกำหนดไว้ในแผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติ ฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515 - 2519 ว่า จะรับนักศึกษาฝึกหัดครูระดับประกาศนียบัตรภาคปกติเพิ่มขึ้นอีกประมาณ 26,900 คน โดยแยกเป็นนักศึกษาในภาคปกติ 43,000 คน และนักศึกษาในภาคนอกเวลา 20,000 คน¹ แต่อาจจะเนื่องจากมีผู้สนใจที่จะ เป็นครูหรือมีปัจจัยผลักดันและดึงดูดให้มาศึกษาในสถาบันฝึกหัดครู จึงทำให้นักศึกษาของสถาบันฝึกหัดครูเพิ่มจำนวนขึ้นเป็นอันมาก โดยในปีการศึกษา 2517 มีจำนวนนักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาทั่วประเทศศึกษาในภาคปกติ 46,137 คน และศึกษาในภาคนอกเวลา 50,463 คน ในจำนวนนี้เป็นนักศึกษาในวิทยาลัยครูส่วนกลาง ซึ่งเข้าศึกษาในภาคปกติเพียง 3,625 คน และอีก 3,794 คน เป็นนักศึกษาในภาคนอกเวลา² จะเห็นได้ว่าจำนวนนักศึกษามีมากเกินที่กำหนดไว้ในแผนมาก และเมื่อมาพิจารณาทางด้านจำนวนสถาบันแล้ว กรุงเทพมหานครจังหวัดเดียวมีจำนวนวิทยาลัยอยู่ถึง 6 วิทยาลัย ในขณะที่ทางจังหวัดอีก 70 จังหวัด มีวิทยาลัยครูอยู่รวมกัน 23 วิทยาลัยเท่านั้น จึงน่าจะเป็นสาเหตุประการ

¹ สภาการศึกษาแห่งชาติ, แผนพัฒนาการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 3 พ.ศ. 2515 - 2519

(พระนคร : สภาการศึกษาแห่งชาติ, มปป.) หน้า 3.

² กรมการฝึกหัดครู, สถิติการศึกษาระดับการศึกษา 2517 (พระนคร : กรมการฝึกหัดครู, 2518), หน้า 32 - 35.

หนึ่งด้วยที่ใหญ่ที่สนใจต้องการเรียนครูต้องเข้ามาเรียนในกรุงเทพฯ ซึ่งมีจำนวนสถาบันมากกว่า มีชื่อเสียงกว่า อีกทั้งเป็นจังหวัดเมืองหลวงที่มีความเจริญ ให้ความสนุกสนาน ใกล้เคียงกว่าต่างจังหวัดมาก

จากเหตุผลต่าง ๆ ประกอบกับผลการวิจัยที่เกี่ยวข้องที่ได้นำมาอ้างอิงแล้วนั้น พอจะสรุปแนวความคิดสำคัญที่ใช้เป็นสมมติฐานในการศึกษาวิจัยในเรื่องการย้ายถิ่นของนักศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาวិทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้งภาคปกติ และภาคนอกเวลาได้ดังนี้

1. นักศึกษาของวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานคร ส่วนใหญ่จะย้ายมาจากภาคกลาง

ตามทฤษฎีการย้ายถิ่นของ Ravenstein บุคคลมักจะย้ายถิ่นในระยะทางไกล ๆ มากกว่าระยะทางไกล¹ และ อุด วิเชียรเจริญ ได้ทำการศึกษาเพื่อพิสูจน์ทฤษฎีนี้ พบว่า² ระหว่างปี พ.ศ. 2491 - 2497 นั้น ร้อยละ 90 ของผู้ที่ย้ายถิ่นเข้าสู่กรุงเทพฯ เป็นผู้ที่ย้ายออกจากภาคกลาง นอกจากนี้จากการศึกษาของ Sidney Goldstein

ศูนย์วิทยทรัพยากร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

¹ Donald J. Bogue, Principles of Demography (New York : John Wiley and Sons, 1958) ; pp. 755-756.

² Adul Vichiencharean, Movement of Population Within Thailand np.nd. p. 31.

พบว่า ¹ ภูมยถิ่นเขาสูงกรุงเทพมหานคร ย้ายมาจากจังหวัดใกล้เคียง ๆ คือ ในภาคกลางมากกว่าภาคอื่น ๆ

2. นักศึกษาที่เรียนในภาคปกติจะย้ายมามากกว่านักศึกษาที่เรียนในภาคนอกเวลา

เนื่องจากนักศึกษภาคปกตินั้นเรียนในเวลาราชการ แต่นักศึกษภาคนอกเวลาเรียนในวันหยุดหรือเรียนนอกเวลาราชการ ดังนั้นนักศึกษภาคนอกเวลาจึงมีโอกาสที่จะทำงานหาเงินมาเป็นค่าใช้จ่ายในการศึกษาได้มากกว่านักศึกษภาคปกติ จากการศึกษาในจังหวัดอุดร-คิติกต์ พบว่า ² นักศึกษาวิทยาลัยครูร้อยละ 6.38 หารายได้ด้วยตนเองและในปี พ.ศ. 2514 มีครูประจำการซึ่งทำการสอนอยู่ในโรงเรียนภาคกลางวัน เข้ารับการศึกษภาคนอกระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ 3,855 คน ³ ดังนั้นนักศึกษาที่มีภูมิลำเนาอยู่ที่เดียวกันกับที่เรียน จึงน่าจะเลือกเรียนในภาคนอกเวลามากกว่าในภาคปกติ

¹ Sidney Goldstein, Interrelations between Migration and Fertility in Population Redistribution in Thailand (Bangkok : Institute of Population Studies, Chulalongkorn University, 1971): Research Report No. 5, p. 20.

² สมศรี เต็งไทรรัตน์, "การสำรวจเปรียบเทียบค่าใช้จ่ายของนักเรียนฝึกหัดครูกับนักเรียนการช่างชั้นสูงในจังหวัดอุดรคิติกต์ ปีการศึกษา 2509" (วิทยานิพนธ์ปริญญาบัณฑิต คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2510), หน้า 36.

³ กรมสามัญศึกษา, สภาพการทำงานและการศึกษาของครูที่ไปศึกษานอกเวลาในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ รายงานวิจัยอันดับที่ 9. (กรุงเทพฯ : กรมสามัญศึกษา, 2516), หน้า 1.

นอกจากสมมติฐานหลักสองประการข้างต้นแล้ว ยังได้ตั้งแนวความคิดอันดี เป็นสมมติฐานย่อย ร่วมด้วย เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษารังนี้ด้วย คือ

1. สาเหตุอันสำคัญที่ทำให้นักศึกษาย้ายถิ่นเข้ามาเรียนในส่วนกลาง คือ ความมีชื่อเสียงของวิทยาลัยครูส่วนกลาง
2. เมื่อสำเร็จการศึกษาแล้ว นักศึกษาส่วนใหญ่จะเลือกทำงานอยู่ในกรุงเทพฯ
3. นักศึกษาผู้ย้ายถิ่นมาจากต่างจังหวัด น่าจะได้รับเงินเป็นค่าใช้จ่ายต่อเดือนสูงกว่านักศึกษาที่ใดไม่ได้ย้ายถิ่น
4. นักศึกษาทั้งที่ย้ายถิ่นและไม่ย้ายถิ่น จะมีการเลื่อนฐานะทางสังคมสูงกว่าบิดามารดาของตนเป็นส่วนใหญ่
5. นักศึกษาผู้ย้ายถิ่นมาจากต่างจังหวัดน่าจะประสบกับปัญหาต่าง ๆ มากกว่านักศึกษาผู้ไม่ได้ย้ายถิ่น

ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัยนี้

1. ทำให้ทราบถึงแบบแผนการย้ายถิ่น เข้าสู่ส่วนกลางของนักศึกษาฝึกหัดครูระดับป.กศ.
2. ทำให้ทราบถึงความคาดหวังในการทำงาน เมื่อจบการศึกษาของนักศึกษาที่ย้ายถิ่นเข้ามาเรียนในส่วนกลาง
3. เป็นประโยชน์ในการวางแผนการศึกษาของกรมการฝึกหัดครู ในการจำกัดเขตการรับนักศึกษาและกำหนดจุดตั้งวิทยาลัยครูขึ้นใหม่
4. ใช้ประโยชน์ทางวิชาการในเรื่องเกี่ยวกับการย้ายถิ่นเพื่อการศึกษา เข้าสู่เมืองเอกราช และเป็นแนวทางในการศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับเรื่องนี้ต่อไป

คำจำกัดความ

เนื่องจากวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ศึกษาเฉพาะการย้ายถิ่นของนักศึกษาวิทยาลัยครูในเขต กรุงเทพมหานคร เท่านั้น ดังนั้น คำบางคำจึงมีความหมายเฉพาะ ดังนี้

กรุงเทพมหานคร หมายถึง ท้องที่รวมของเขตจังหวัดพระนครและธนบุรีเดิม

ส่วนกลาง หมายถึง กรุงเทพมหานคร

นักศึกษา หมายถึง นักศึกษาระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษา ชั้นปีที่ 2 ของวิทยาลัยครูในเขตกรุงเทพมหานคร ทั้ง 6 แห่ง คือ วิทยาลัยครูบ้านสมเด็จ วิทยาลัยครูธนบุรี วิทยาลัยครูสวนสุนันทา วิทยาลัยครูสวนกุหลาบ วิทยาลัยครูจันทระเกษม และวิทยาลัยครูพระนคร

นักศึกษาภาคปกติ หมายถึง นักศึกษาที่เรียนในเวลาราชการ

นักศึกษาภาคนอกเวลา หมายถึง นักศึกษาที่เรียนนอกเวลาราชการ เช่น เรียนในเวลาเย็นของวันจันทร์ถึงวันศุกร์ หรือ ในวันหยุดราชการเสาร์ - อาทิตย์

การย้ายถิ่น หมายถึง การที่นักศึกษาจากต่างจังหวัด เข้ามาศึกษาต่อในระดับประกาศนียบัตรวิชาการศึกษาในส่วนกลาง และรวมทั้งนักศึกษาที่ย้ายเข้ามาอยู่หรือศึกษาในระดับมัธยมศึกษาในกรุงเทพ ฯ ก่อนการศึกษาวิจัยครั้งนี้

ภูมิลำเนาเดิม หมายถึง จังหวัดซึ่งนักศึกษาถือว่าเป็นภูมิลำเนาเดิมของเขา ซึ่งอาจจะไม่ใช่จังหวัดที่นักศึกษาเกิด หรือ เรียนจบชั้นสูงสุดก่อนมาเรียนในวิทยาลัยครูส่วนกลาง

- ปัจจัยผลักดัน หมายถึง สภาพต่าง ๆ ในท้องถิ่นเดิมที่เป็นแรงผลักดันให้นักศึกษาย้ายออกมา เพื่อเข้ามาศึกษาต่อในส่วนกลาง
- ปัจจัยดึงดูด หมายถึง สภาพต่าง ๆ ในกรุงเทพมหานครที่เป็นแรงจูงใจให้นักศึกษาย้ายถิ่นเข้ามา
- ปัจจัยทางค่านิยมบุคคล หมายถึง สภาพต่าง ๆ ของตัวบุคคล ที่มีอิทธิพลให้นักศึกษาย้ายเข้ามาศึกษาในส่วนกลาง เช่น ความสนใจของนักศึกษาเอง ความต้องการของบิดามารดา
- ปัจจัยทางค่านิยมเศรษฐกิจและสังคม หมายถึง สภาพต่าง ๆ ทางด้านเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นเดิม และกรุงเทพมหานคร ที่เป็นเหตุให้นักศึกษาย้ายเข้ามาเรียนในส่วนกลาง เช่น การขาดแคลนสถาบันการศึกษาในท้องถิ่นเดิม การที่มีสถาบันการศึกษาที่มีชื่อเสียงมากมายในกรุงเทพมหานคร

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย